

פינת הלשון

רפובליקה

לפני כמה זמן צפיתי בערוץ 8 של הטלוויזיה. מאוחר בלילה הביאו תמונות וקטעי סרטים מסוף מלחמת העולם הראשונה והתחלת המהפכה הבולשביקית ברוסיה, במסגרת סדרה היסטורית ומעניינת. אז כידוע גם הכריזו על הפלת המשטר המלוכני והקמת הרפובליקה, קודם של רוסיה ובהמשך גם רפובליקות נוספות של העמים שקודם נשלטו על ידי הצר הרוסי. אז מה?

שמתי לב, שבסרט הראו תמונות של הפגנות עממיות ובהן שלטים רבים (כתוביות באותיות רוסיות, כמובן) בזכות הרפובליקה *РЕСПУБЛИКА* וכך גם נאמו וצעקו. איכשהו זה נשמע זר ומוזר, אך לא יתכן שכולם טעו בהגיה ובכתיבה.

בדקתי במילונים ומסתבר, שאמנם צדקו ההמונים ולא טעו. בלטינית המושג *res publica* בלפחות 18 מובנים, וביניהם גם *res publica*, כלומר: המדינה וענייניה, פעולותיה ומעמדה כשייכים לציבור, לטובתו ותחת בקרתו.

לפעמים, כאשר מדברים על מדינה מבולגנת בה כל מי שלו הכח עושה בה כבתוך שלו, קוראים למדינה רפובליקה של בנות. אז, מתי אנחנו נקבל את הבננה שלנו?!

אקטואליה

רבים בקרב עתונאים, קריינים ונואמים למיניהם משתמשים במונח הלועזי הרוצה לומר בין היתר מציאות עכשווית, עכשוויות, ממשיות, נכונות או בתור מילה נרדפת למציאות, בניגוד למושג רעיוניות (reality vs. ideality). ההגיה אקטואליה נשמעת לי יותר כמליצה עברית מודרנית בנויה על המושג אקטואלי (actual) ממקור לטיני. את הצורה הלשונית אקטואליה עצמה לא מצאתי במילונים לטיניים.

ac'tū-āl (or ak'chū-āl), a. [M.E. *actuēl*, active; L. *actualis*, from *actus*, pp. of *agere*, to do.]
 1. Real or effectual, or existing truly and absolutely; as, *actual heat*.
 2. Existing in act; real; in opposition to *speculative*, or existing in theory only; as, an *actual crime*; *actual receipts*.
 3. Existing at the present time; as, the *actual condition of the country*.
 Syn.—Certain, genuine, positive, real, true, authentic, veritable, unquestioned.

המילה עצמה היא שם תואר שנגזר מן הפועל הלטיני *agere*=לעשות, לפעול. אפשר למצוא טורים שלמים של הקשות והטיות מן הפועל הזה בכל מילון המכבד עצמו. אך מי שחשב שלעשות, לפעול וכדומה נולדו ברומי העתיקה אולי ישמח לגלות, שהיוונית הקדימה אותה ואולי אפילו האיסלנדית. להפתעתי גיליתי שהמקור או השורש של המילה והמושג הגיע דוקא מהודו, מן הסנסקריט *ajr*. סביר שבגלל הקשרים הלשוניים האלה ואחרים מדובר במכלול השפות ההודו-אירופיות (Indo-European languages).

act, v.t.; *acted*, *pt.*, *pp.*; *acting*, *ppr.* [OE. *act*; Fr. *acte*; L. *actum*, a thing done, neut. of pp. of *agere*, to do; Gr. *agein*, to do, drive, lead; Ice. *aka*, drive, from Sans. root *ajr*, drive.]
 1. To exert power; as, the stomach *acts* upon food; to have effect; to fulfill functions.
 2. To be in action or motion; to move.
 3. To behave, demean, or conduct, as in morals, private duties, or public offices; as, we know not why a minister has *acted* so.